

SAMOSPRÁVY V EÚ

NEMECKO (1. ČASŤ)

Inšpirácie pre Slovensko

Oficiálny názov: Bundesrepublik Deutschland (Spolková republika Nemecko)

Politický systém: parlamentná demokracia

Štátne zriadenie: republika (federatívne usporiadanie)

Rozloha: 357.021 km²

Počet obyvateľov: ca 81.757 tisíc obyvateľov

Územno-správne členenie: 16 spolkových krajín, 301 krajov a 11.493 obcí

Hlavné mesto: Berlín (niekoľko administratívnych jednotiek nemeckých federálnych ministerstiev stále sídli v Bonne, ktoré bolo hlavným mestom niekdajšej NSR)

Najväčšia obec z hľadiska počtu obyvateľov: Berlín (ca 3,4 miliónov obyv.)

Najväčšia obec z hľadiska rozlohy: Berlín (891,85 km²)

Najmenšia obec z hľadiska počtu obyvateľov: Wiedenborstel / Dierfeld (obe obce 8 obyv.)

Najmenšia obec z hľadiska rozlohy: Martinstein (0,39 km²)

Najväčší región z hľadiska počtu obyvateľov: Region Hannover (ca 1,13 milióna obyv.)

Najväčší región z hľadiska rozlohy: Uckermark (3.058,1 km²)

Najmenší región z hľadiska počtu obyvateľov: Kreis Lüchow-Dannenberg (ca 49 tisíc obyv.)

Najmenší región z hľadiska rozlohy: Main-Taunus-Kreis (222,39 km²)

Výška HDP: 2.495,8 miliárd eur

Výška HDP pripadajúci na jedného obyvateľa: 30.392 eur

Výška verejných výdavkov: 1.090,8 miliárd eur

Výška verejných výdavkov pripadajúca na jedného obyvateľa: 13.283 eur

Výška lokálnych verejných výdavkov: 484,3 miliárd eur (3,1 % zdravotníctvo, 25,0 % sociálne služby, 20,7 % vzdelávanie, 11,6 % starostlivosť o životné prostredie)

Výška kapitálových verejných výdavkov: 37,4 miliárd eur

Výška kapitálových verejných výdavkov pripadajúcich na jedného obyvateľa: 455 eur

Výška lokálnych kapitálových verejných výdavkov: 28,5 miliárd eur

Verejný dlh: 65,9 % HDP

Podiel dlhu lokálnych jednotiek na celkovom verejnom dlhu: 39,6 %

Podiel žien medzi poslancami obecných rád: 24 %

Podiel žien medzi starostami: 8 %

Nemecko v súčasnosti patrí medzi krajiny, ktoré sú často uvádzané ako príklady toho, kam by sa mohli alebo mali uberať aj iné krajiny. Institute for Economics and Peace ho napríklad zaraďuje na 16. miesto (zo 144 krajín) vo svojom globálnom mierovom indexe (*Global Peace Index*); United Nations Development Programme ho zaraďuje na 22. miesto (zo 182 krajín) vo svojom indexe ľudského rozvoja (*Human Development Index*), Transparency International ho zaraďuje na 14. miesto (zo 180 krajín) vo svojom indexe vnímania korupcie (*Corruption Perceptions Index*), World Economic Forum ho zaraďuje na 7. miesto (zo 133 krajín) vo svojej správe o globálnej konkurencieschopnosti (*Global Competitiveness Report*), Freedomhouse Organization ho zaraďuje na 19. miesto (zo 192 krajín) vo svojom hodnotení slobody tlače (*Freedom of the Press Evaluation*), World Intellectual Property Organization ho zaraďuje na 5. miesto vo svojom rebríčku patentových prihlášok pripadajúcich na krajinu (*Patent Application by Country*), World Bank mu v rámci celosvetových indikátorov spravovania (*Worldwide Governance Indicators*), ktoré boli sledované v 212 krajinách, prisudzuje nasledovné hodnoty (zo 100 možných bodov): 92,8 v oblasti významnosti a zodpovednosti, 85,6 v oblasti politickej stability, 93,4 v oblasti výkonnosti vlády; 91,3 v oblasti regulačnej kvality, 93,3 v oblasti rešpektovania zákonnosti, 93,2 v oblasti kontroly

korupcie; PRO INNO Europe ho zaraďuje na 4. miesto (z 33 krajín) vo svojom európskom rebríčku inovatívnosti (*European Innovation Scoreboard*); ... – a takto by bolo možné pokračovať ďalej. V kontexte uvedených údajov je zrejme, že Nemecko patrí medzi najvyššie krajiny sveta a tak je nesporne zaujímavé oboznámiť sa aj s fungovaním systému územnej samosprávy v tejto krajine.

Nemecko je federáciou pozostávajúcou zo 16 spolkových krajín. Tri z nich majú charakter mestskej spolkovej krajiny (Berlín, Brémy a Hamburg), aj keď v prípade Brém platí, že ako spolková krajina nepozostávajú výlučne z jedného mesta, ale zahŕňajú tiež mesto Bremenhaven.

Politicky najvýznamnejšou pozíciou v Nemecku disponuje takzvaný kancelár (*Bundeskanzler*), ktorý zostavuje a vedie nemeckú vládu (*Bundesregierung*). Federálnu legislatívu drží v rukách parlament ktorý pozostáva z dvoch komôr, a to z federálneho zhromaždenia (*Bundestag*) a federálnej rady (*Bundesrat*), v ktorej má zastúpenie každá krajinová vláda (*Landesregierung*). Krajinové vlády sa zodpovedajú krajinovým parlamentom (*Landtag*).

Spolková krajina	Rozloha (km ²)	Počet obyvateľov (mil. obyv.)	Hlavné mesto
Baden-Württemberg (Badensko-Württembersko)	35.751	10,75	Stuttgart
Bayern (Bavorsko)	70.552	12,52	München
Berlin (Berlín)	891	3,44	-
Brandenburg (Brandenbursko)	29.480	2,54	Potsdam
Bremen (Brémy)	419	0,66	Bremen
Hamburg (Hamburg)	755	1,77	-
Hessen (Hesensko)	21.115	6,07	Wiesbaden
Mecklenburg-Vorpommern (Maklenbursko-Predpomorsko)	23.185	1,68	Schwerin
Niedersachsen (Dolné Sasko)	47.625	7,97	Hannover
Nordrhein-Westfalen (Severné Porýnie-Vestfálsko)	34.086	18,00	Düsseldorf
Rheinland-Pfalz (Porýnie-Falecko)	19.853	4,05	Mainz
Saarland (Sársko)	2.569	1,04	Saarbrücken
Sachsen (Sasko)	18.418	4,22	Dresden
Sachsen-Anhalt (Sasko-Anhaltsko)	20.447	2,41	Magdeburg
Schleswig-Holstein (Šlezvicko-Holštajnsko)	15.799	2,84	Kiel
Thüringen (Turýnsko)	16.172	2,29	Erfurt

DLHODOBÝ VÝVOJ ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY, VÝRAZNÉ DIFERENCIE A POKUSY O UNIFIKÁCIU

Nemecko, ak ho vnímame ako celok, sa nezaraďuje medzi výrazne fragmentované európske krajiny. Priemerná veľkosť obcí presahuje úroveň 7.100 obyvateľov (to je porovnateľné s priemernou veľkosťou obcí v Taliansku či Rumunsku [1]), no tu je potrebné poznamenať, že ide o značne skresľujúci údaj. Ak si totiž odmyslíme tri mestské spolkové krajiny (z nich Berlín má napríklad viac než 3,4 miliónov obyvateľov), potom si môžeme všimnúť, že kým priemerná veľkosť obcí v Severnom Porýní-Vestfálsku presahuje hranicu 45 tisíc obyvateľov, v Maklenbursku-Predpomoransku priemerná veľkosť obcí iba o niečo málo presahuje hranicu 2 tisíc obyvateľov. Inými slovami by sme mohli povedať, že zatiaľ čo niektoré nemecké spolkové krajiny patria medzi najfragmentovanejšie časti európskeho kontinentu, iné nemecké spolkové krajiny možno bez váhania zaradiť medzi najviac územne konsolidované časti Európy. Nemecko je mimoriadne zaujímavou krajinou a jeho výber do seriálu o zahraničných skúsenostiach so samosprávou nie je náhodný. Prvým dôvodom pre jeho zaradenie do tohto seriálu je jeho geografická a čiastočne i kultúrna blízkosť (napríklad vo sfére administratívnej kultúry) [2]. Druhým dôvodom je fakt, že ide o krajinu, ktorej podstatná časť (na myslu tu mám územie bývalej NDR) patrila od skončenia druhej svetovej vojny do roku 1989 do takzvaného socialistického bloku, čo malo neodškriepiteľný vplyv aj na vývoj samosprávy na príslušnom území [3]. Tretí dôvod vychádza zo skutočnosti, že Nemecko je aj v dnešnej dobe usporiadané federatívnym spôsobom, pričom v nemeckých podmienkach sa využívalo a dodnes využíva niekoľko modelov kreovania samosprávnych orgánov a usporiadania ich vzťahov [4]. No a napokon, po štvrté, viaceré z nemeckých spolkových krajín môžu Slovensku slúžiť ako skvelé príklady toho, ako zrealizovať reformu teritoriálnej konsolidácie a ako znížiť počet

obcí. Prirodzene, aj vzhľadom na uvedené je zrejmé, že rozsah jedného článku by mi nedovoľoval oboznámiť čitateľov so všetkými potrebnými faktami a súvislosťami. Preto (a po dohode s redakciou) budú problematike samosprávy v nemeckých podmienkach venované dva články (druhý článok bude zverejnený v tohtoročnom čísle 6). V tomto prvom článku sa budem venovať historickému vývoju samosprávy v nemeckých podmienkach a vplyvu tohto vývoja na súčasnosť.

Vývoj územnej samosprávy v perspektíve utvárania moderného Nemecka

Dnešná štruktúra územných samosprávnych jednotiek v nemeckých podmienkach je síce pomerne komplikovaná a di-

ferencovaná, no na druhej strane platí, že táto komplikovanosť vychádza z historických súvislostí a je takpovediac iba miernym odvarom toho, ako diferencované sa pristupovalo k územnej samospráve v jednotlivých častiach Nemecka v minulosti. Na to, aby si čitateľ mohol urobiť plastický a realite sa približujúci obraz o územnej samospráve v Nemecku, musíme sa pozrieť do obdobia, kedy žiadne Nemecko v dnešnom význame ešte neexistovalo – teda na začiatok 19. storočia.

V pruských podmienkach bola už v roku 1808 ministrom Karlom von Steinom zavedená reforma, ktorou boli obciam priznané mnohé práva. Touto reformou sa sledovalo zabezpečenie finančnej sebestačnosti pruských obcí. V neskoršom období však došlo k opakovanej revízií

Obrázok 1: Nemecká ríša na prelome 19. a 20. storočia [6]

tejto reformy, čím sa na čas zastavil naštartovaný obecný rozvoj. Na strane druhej, tieto revízie viedli s vytvorením špecifického postavenia miest v inak prevažne agrárnom štáte [5].

Pokiaľ ide o sídelnú štruktúru, táto bola v nemeckých podmienkach mimoriadne roztrieštená. Napríklad v roku 1900 (obrázok 1) sa na území vtedajšieho Bavorska nachádzalo približne 8 tisíc obcí, na území Hesenska takmer tisíc obcí, v Bádensku-Wurtembersku takmer 3,5 tisíc obcí, na území dnešného Hamburgu 40 obcí a podobne. Pre úplnosť je však potrebné dodať, že z celkového vtedajšieho počtu viac než 77 tisíc obcí (viac než 37 tisíc z týchto obcí sa nachádzalo na území vtedajšieho Pruska, ktoré sa z veľkej časti rozprestieralo mimo súčasného územia Nemecka a do celkového počtu obcí nie je zarátaných ďalších skoro 3 tisíc teritoriálnych jednotiek, ktoré nespádali pod jurisdikciu žiadnej obce) Nemecko stratilo pomerne veľkú časť z nich po prvej a druhej svetovej vojne, kedy prišlo o územie v prospech Belgicka, Československa, Francúzska, Poľska a Sovietskeho zväzu.

V roku 1935 bol prijatý nový obecný poriadok, prostredníctvom ktorého národno-socialistická vláda zneužila unifikáciu obecných poriadkov na to, aby posilnila vlastnú pozíciu. Tento stav pretrval až do skončenia druhej svetovej vojny.

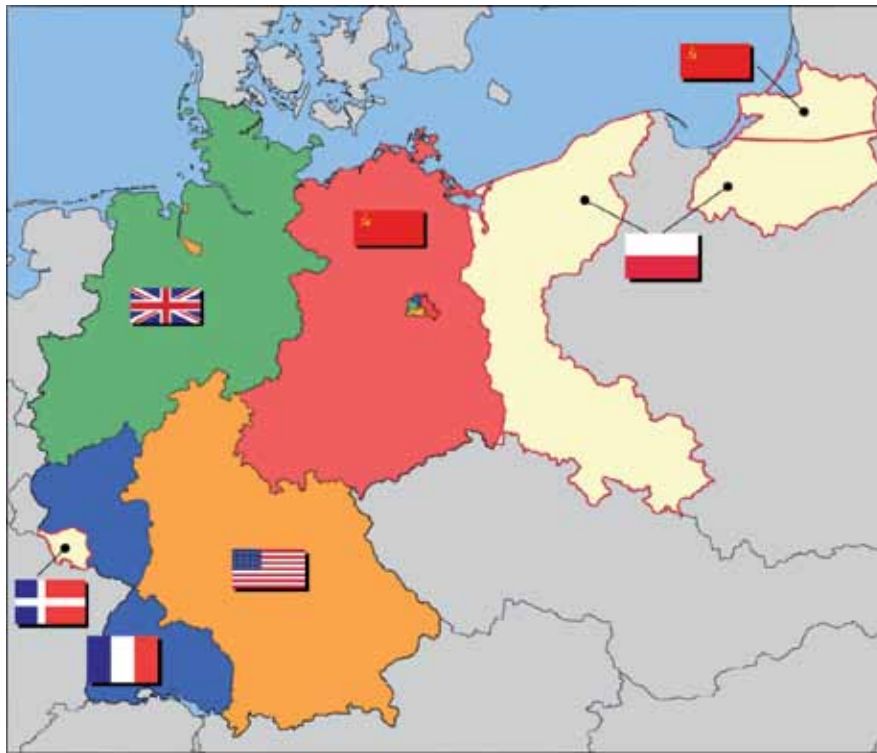
Samospráva v Nemecku po druhej svetovej vojne

Po skončení druhej svetovej vojny bol pripravený takzvaný Weinheimský návrh. Tento smeroval k unifikácii vymedzenia obcí, ich samosprávy a kompetencií, ale vtedajšie politické turbulencie spôsobili, že nebol uvedený do praxe. V nemeckých podmienkach preto bolo po druhej svetovej vojne možné naraziť na viacero modelov usporiadania vzťahov medzi základnými orgánmi obecnej samosprávy [7].

Kým na území NDR dominoval centralizmus a jednoznačný vplyv Sovietskeho zväzu, územná samospráva v NSR sa diferencovala a to v závislosti od historických východísk, ako aj rozdelenia územia tejto krajiny na okupačné zóny medzi Francúzsko, USA a Veľkú Britániu (obrázok 2).

Magistrátny model (*Magistratverfassung*), niekedy označovaný aj ako pruský model (využívaný bol napríklad v Hesensku a Šlezvicku-Holštajnsku), spočíval v koexistencii obecného zastupiteľstva (*Gemeindevertretung*) a magistrátu (*Ma-*

Obrázok 2: Rozdelenie územia Nemecka po druhej svetovej vojne na územia, ktoré pripadli iným štátom (Sársko bolo v neskoršom období pričlenené naspäť k NSR), a okupačné zóny [8]

gistrat/Gemeindevorstand), ktorý bol kolektívnym orgánom riadiacim výkonný aparát. Obecné zastupiteľstvo rozhodovalo o všetkom podstatnom, čo sa v danej obci dialo a volilo tiež starostu (*Bürgermeister*), ktorý následne pôsobil iba ako člen magistrátu, vďaka čomu bola jeho pozícia značne oslabená.

Starostovský model (*Bürgermeisterverfassung*), nazývaný aj ako rýnsky model (využívaný bol napríklad v Porýní-Falcku a Sársku), vychádzal z niektorých francúzskych administratívnych ideí. Jeho podstata spočívala v tom, že i keď bol starosta do svojej funkcie volený obecným zastupiteľstvom, jeho pozícia bola silná, pretože riadil danú obec.

Severonemecký model (*Norddeutsche Ratsverfassung*), označovaný aj ako anglický model respektíve riaditeľský model (využívaný bol napríklad v Dolnom Sasku a Severnom Porýní-Vestfálsku), sa vyznačoval tým, že v ňom obecná rada (*Gemeinderat*) volila nielen starostu obce, ale aj riaditeľa obce (*Stadtdekan*) a jeho zástupcov. Kvôli ich existencii bola pozícia starostu v tomto modeli výrazne oslabená, a to platilo aj pri modifikácii tohto modelu, ktorá spočívala v tom, že starosta predsedal takzvanej administratívnej

kontrole, ktorá priamo dohliada na aktivity riaditeľa obce a jemu podriadenému aparátu.

Juhonemecký model (*Süddeutsche Ratsverfassung*), niektorými označovaný aj ako bavorský model (využívaný bol napríklad v Bavorsku a Bádensku-Wurtembersku), je modelom, v ktorom obyvateľia obcí volili okrem obecnej rady aj starostu vlastnej obce. Tento následne riadil činnosť obecnej rady a zároveň riadil exekutívne záležitosti obce.

Usporiadanie vzťahov medzi orgánmi mestskej samosprávy v takzvaných mestských štátoch (teda v Berlíne, Brémach a Hamburgu) niektorí autori vyčleňovali ako samostatný model, no vo všeobecnosti platilo, že existujúce odlišnosti boli spojené predovšetkým s tým, že išlo o sídelné jednotky, ktoré požívali tiež štatút samostatnej spolkovej krajiny. Disponovali a dodnes disponujú napríklad vlastnými krajinými parlamentmi a senátmi, ktoré v rámci ich administratívno-politických štruktúr pôsobia, významným spôsobom oslabujú pozíciu ich primátorov [9].

Na prelome 50. a 60. rokov 20. storočia malo zhruba 80 % všetkých nemeckých obcí (na myslí sa tu majú obce nachádzajúce sa na území NSR) menej než 2 ti-

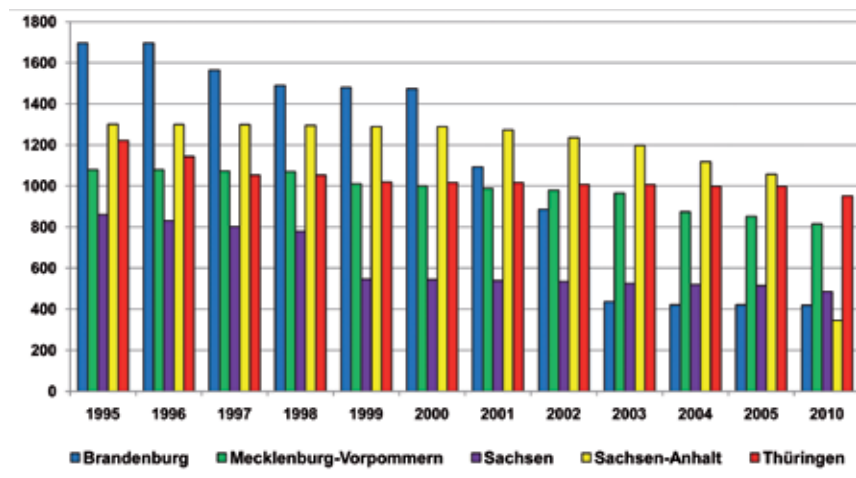

síc obyvateľov [10]. V tomto období prisúpili viaceré nemecké spolkové krajiny (najmä na severe NSR) ku konsolidačným teritoriálnym reformám. Sledoval sa nimi hospodársky i sociálny rozvoj obcí, pričom obecná samospráva mala byť vykonávaná jednotkami, ktoré disponovali samosprávu zamestnávajúcou približne 10 – 15 zamestnancov. Dopad týchto reforiem bol výrazný a celkový počet obcí v NSR poklesol na tretinu z pôvodného počtu – zo zhruba 24 tisíc obcí bolo vytvorených približne 8.400 obcí. Pre ilustráciu možno uviesť, že kým napríklad v roku 1952 bolo v Bavorsku asi 7.100 obcí, do roku 1970 bol tento počet znížený na necelých 7 tisíc obcí a v roku 1990 sa na území tejto spolkovkej krajiny nachádzalo už iba 2.051 obcí. Podobne aj počet hesenských obcí bol medzi rokmi 1969 – 1971 znížený z 2.642 obcí na 1.233 obcí. Najradikálnejšie zníženie však prebehlo v Severnom Porýní Vestfálsku, kde 2.292 obcí bolo v roku 1975 zlúčených do 369 obcí. Ako najdôležitejšie nástroje sa využili nasledovné nástroje: vytváranie integrovaných obcí s vlastnou ústavou, zriaďovanie administratívnych spoločenstiev a zriaďovanie dvojstupňovej obecnej administratívy. Popri radikálnom znížení počtu obcí došlo v rámci týchto reforiem tiež k delegácii veľkého objemu úloh štátu na obce a v tejto súvislosti boli zrušené niektoré jednoúčelové miestne štátne orgány [11]. To so sebou prinieslo zvyšovanie počtu obecných zamestnancov, príjmovej i výdavkovej časti obecných rozpočtov, ako aj očakávaní obyvateľov obcí [12]. V neposlednom rade je potrebné spomenúť tiež pokus o realizáciu samosprávy blízkej občanom (*Bürgernehe Kommunalverwal-*

Tabuľka 1: Vývoj počtu obcí v nových nemeckých spolkových krajinách (krajiny nachádzajúce sa na území bývalej NDR) [24]

Spolková krajina	Počet obcí		Celková zmena (1995 – 2010)	
	1995	2010	Absolútny počet	%
Brandenburg	1.696	419	-1.277	- 75,3
Maklenbursko-Predpomoransko	1.079	814	-265	- 24,6
Sasko	860	485	-375	- 43,6
Sasko-Anhaltsko	1.300	345	-955	- 73,5
Turýnsko	1.221	951	-270	- 22,1
Východné Nemecko (celkovo)	6.156	3.014	-3.142	- 51,0

Obrazok 3: Vývoj počtu obcí v nových nemeckých spolkových krajinách (krajiny nachádzajúce sa na území bývalej NDR) [26]

tung) [13], ktorej dôležitým sprievodným javom bolo zriaďovanie takzvaných občianskych centier (*Bürgerhaus*) [14].

Samospráva v Nemecku po roku 1989

Po zlúčení NDR a NSR sa na rad dostala aj otázka územnej samosprávy a jej potenciálnej unifikácie. Čo sa týka takzvaných nových spolkových krajín, charakteristické je pre ne to, že po pričlenení k pôvodným západonemeckým krajinám si našli partnerské spolkové krajiny, ktoré im poskytli potrebné know-how i v oblasti usporiadania vzťahov medzi orgánmi obecnej samosprávy [15]. To ale prirodzene nevedlo k požadovanej unifikácii, ale skôr naopak, k diferenciácii.

Zlúčenie Nemecka však bolo iba predzvesťou ďalších reformných krokov, ktoré zasiahli aj lokálnu úroveň. Zatiaľ čo totiž niektoré iné západoeurópske krajiny zavádzali myšlienky koncepcie nové-

ho verejného manažmentu (*New Public Management – NPM*) už od konca 70. rokov 20. storočia, v Nemecku sa otázka implementácie tejto koncepcie do administratívnej praxe objavila prakticky až o dekádu neskôr. Okrem iného tento trend súvisel s rozsiahlou diskusiou o štihlej administratíve a o prínosoch koncepcie NPM na výkonnosť administratívy. Nositeľom myšlienky o zavádzaní koncepcie NPM do podmienok nemeckej územnej samosprávy bolo Komunálne spoločenstvo pre verejný manažment (*Kommunale Gemeinschaftsstelle für Verwaltungsmanagement – KGST*), ktoré presadilo takzvaný model nového riadenia (*Neues Steuerungsmodell – NSM*) [16]. Základnými prvkami tohto modelu sú orientácia na výstupy, ako aj plánovanie a rozpočtovanie zamerané na ciele, čím sa sledovala rozpočtová vyrovnanosť medzi nákladmi a prínosmi a zákaznícka orientácia. Sprievodným javom tohto procesu sa stalo zavádzanie ďalších trhových prvkov do podmienok územnej samosprávy [17].

Po roku 1990 sa jednou z najdôležitejších politických otázok stala otázka komunálnej reformy a odborná i politická diskusia vyústila do rozhodnutia, podľa ktorého sa komunálna reforma mala uberať postupnou unifikáciou systému komunálnej samosprávy, kde vzorom je systém fungujúci od roku 1956 v spolkovkej krajine Bádensko-Wurtembersko, pre ktorý je okrem priamej voľby starostu typická aj vysoká miera využívania priamych foriem demokracie. Niektorí autori dokonca hovoria o takzvanom víťaznom ťažení juhonemeckého modelu usporiadania obecnej samosprávy naprieč celým Ne-

meckom [18]. V rámci uvedeného boli v nemeckých podmienkach rozširované viaceré procedúry priamej demokracie [19], z ktorých možno spomenúť napríklad nasledovné:

- zavedenie záväzného miestneho referenda – od 50. rokov 20. storočia sa záväzné miestne referendum využívalo iba v Bádensku-Württembersku, no po roku 1989 bolo zavedené vo všetkých ostatných nemeckých spolkových krajinách
- priama voľba starostu – tento systém už v priebehu 90. rokov 20. storočia zaviedli viaceré nemecké spolkové krajiny: Šlesvicko-Holštajnsko (1990), Hesensko (1993), Porýnie-Falcko (1993), Severné Porýnie-Wesfálsko (1994), Brémy (1994), Bavorsko (1995), Dolné Sasko (1996), Sársko (1997) i Hamburg (1998) [20] a v súčasnosti je využívaný vo všetkých nemeckých spolkových krajinách [21]

- možnosť odvolania starostu – tento inštitút priamej demokracie bol zavedený spoločne s priamou voľbou starostu, pričom využívajú sa dva jeho varianty: miestne referendum o odvolaní starostu iniciované obecným zastupiteľstvom/obecnou radou a miestne referendum o odvolaní starostu iniciované samotnými obyvateľmi príslušnej obce.

Význam týchto zmien je nepopierateľný [22] [23], čo potvrdili dopadové štúdie

Tabuľka 2: Súčasné mestské obvody v hlavnom meste Berlín [28]

Mestský obvod	Približný počet obyvateľov v roku 2009 (počet osôb)	Rozloha (km ²)	Hustota zaľudnenia (počet osôb/km ²)
Charlottenburg-Wilmersdorf	320.000	64,72	4.944
Friedrichshain-Kreuzberg	269.000	20,16	13.343
Lichtenberg	260.000	52,29	4.972
Marzahn-Hellersdorf	248.000	61,74	4.017
Mitte	333.000	39,47	8.437
Neukölln	312.000	44,93	6.944
Pankow	366.000	103,01	3.553
Reinickendorf	241.000	89,46	2.694
Spandau	224.000	91,91	2.437
Steglitz-Zehlendorf	294.000	102,50	2.868
Tempelhof-Schöneberg	335.000	53,09	6.310
Treptow-Köpenick	241.000	168,42	1.431
Berlin (celkovo)	3.443.000	891,7	3.861

zamerané na zavádzanie týchto reformných krokov.

Bez ohľadu na uvedené, jednou z naj-

fascinujúcejších súčastí spomínaných reformných krokov boli konsolidačné teritoriálne reformy, ktoré v nedávnom období implementovali spolkové krajiny nachádzajúce sa na území niekdajšej NDR [25]. Za povšimnutie pritom stojí, že tieto konsolidačné reformy neboli realizované naraz (tabuľka 1 a obrázok 3), a rýchlosť ich implementácie i rozsah neraz úzko súviseli s rozložením politických síl v dotknutých spolkových krajinách.

Obrázok 4: Súčasné administratívne členenie hlavného mesta Berlín [27]

Hlavné mesto Berlín

Po zlúčení NSR a NDR došlo tiež k zlúčeniu hlavného mesta Berlín. Takzvaný Západný Berlín bol spojený s jeho východnou časťou a stal sa hlavným mestom spojeného Nemecka. Obrovské výdavky spojené s obnovou najmä niekdajšej východnej časti, ako aj so sťahovaním veľkého počtu vládnych inštitúcií z Bonnu do Berlína viedli k stavu zadĺženia hlavného mesta na úrovni, ktorú dovedy nepamätalo. Kompetentní sa rozhodli danú situáciu riešiť, okrem iného, aj znížením výdavkov na chod samosprávy.

Pred rokom 2001 bolo mesto Berlín rozdelené do 23 mestských obvodov (*Berliner Bezirk*). Niekdajší západný Berlín bol rozdelený do 12 mestských obvodov

a niekdajší východný Berlín do 11 mestských obvodov. Po prijatí zákona o územno-správnej reforme (tento bol prijatý už v júni 1998) bolo rozhodnuté, že od 1. januára 2001 bude hlavné mesto Nemecka rozdelené na 12 mestských obvodov (obrázok 4 a tabuľka 2), pričom aj najmenšie z nich sú z hľadiska populačnej veľkosti približne na úrovni mesta Košice.

Okrem toho sa tento tucet mestských obvodov rozdeľuje na menšie jednotky, takzvané mestské časti (Ortsteil), pričom celkovo sa na území mesta nachádza 95 takýchto mestských častí. Z hľadiska administratívy mesta nehrajú po reforme mestské časti dôležitú rolu. Všetky dôležité funkcie prešli na úroveň mestských obvodov, čím sa sledovala najmä konsolidácia financovania a zníženie dlhu.

Použité zdroje:

- [1] KLIMOVSKÝ, D. (2009): O možných riešeniach fragmentovanej lokálnej sídelnej štruktúry: Inšpirácia pre Slovensko. *Acta Politologica*, roč. 1, č. 2, s. 182 – 213.
- [2] SOKOLOVSKÝ, L. (1995): Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska (II. časť): Od roku 1526 do roku 1848. Bratislava: Metodické centrum mesta Bratislava.
- [3] WEBER, H. (2003): Dějiny NDR. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- [4] JÜPTNER, P. (2007). Spolková republika Nemecko. In: JÜPTNER, P.; POLINEC, M.; ŠVEC, K. A KOL.: Evropská lokální politika. Praha : Jüptner & Institut politologických studií, s. 59 – 76.
- [5] NABMACHER, H. – NABMACHER, K. H. (1999): Kommunalpolitik in Deutschland. Opladen: Leske + Budrich.
- [6] Deutsches Reich. [11.8.2010]. On-line at: http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Deutsches_Reich1.png&filetimestamp=20100517163548.
- [7] KNEMEYER, F. L. (1999): Gemeindefassungen. In: WOLLMANN, H.; ROTH, R. (eds.): Kommunalpolitik. Politisches Handeln in den Gemeinden. Opladen: Leske + Budrich, s. 104 – 122.
- [8] Map of Germany after 1945. [11.8.2010]. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Map-Germany-1945.svg>.
- [9] KLIMOVSKÝ, D. (2009): Iná krajina, iná tradícia, iný model: historicky sformované vzťahy v obecných a lokálnych samosprávach vzdorujú unifikácii. *Verejná správa*, roč. 64, č. 22, s. 19 – 22.
- [10] BOGUMIL, J. – JANN, W. (2005): Verwaltung und Verwaltungswissenschaft in Deutschland. Einführung in die Verwaltungswissenschaft. Wiesbaden: VS Verlag.
- [11] WEHLING, H.-G. – WEHLING, R. (1975): Gemeinde und Gemeindeform. In: Wehling, H.-G. (ed.): Kommunalpolitik. Hamburg Hoffmann und Campe Verlag, s. 12 – 42.
- [12] HESSE, J. J. (1986): Erneuerung der Politik „von unten“? Stadtpolitik und kommunale Selbstverwaltung im Umbruch. In: Hesse, J. J. (ed.): Erneuerung der Politik „von unten“? Stadtpolitik und kommunale Selbstverwaltung im Umbruch. Opladen Westdeutscher Verlag, s. 11 – 25.
- [13] GRUNOW, D. (1988): Bürgernahe Verwaltung. Frankfurt: Campus.
- [14] KIBLER, L. – BOGUMIL, J. – GREIFENSTEIN, E. – WICKMANN, E. (1997): Moderne Zeiten im Rathaus? Berlin: Sigma.
- [15] WOLLMANN, H. (2003): Rebuilding Local Democracy and Administration in East Germany: A “Special Case” of Post-Communist Transformation? In: BALDERSHEIM, H.; ILLNER, M.; WOLLMANN, H. (eds.): Local Democracy in Post-Communist Europe. Wiesbaden: VS Verlag, s. 29 – 60.
- [16] WOLLMANN, H. (2002): German local government under the impact of NPM modernization and new direct democratic citizen rights. Príspevok prezentovaný na medzinárodnej konferencii „Reforming local government: Closing the gap between democracy and efficiency“ konanej 26. – 27. septembra 2002 v Štutgarte.
- [17] REICHARD, CH. (2002): Marketization of Public Services in Germany. *International Public Management Review*, roč. 3, č. 2, s. 63 – 79.
- [18] HOLTkamp, L. (2005): Reform der Kommunalverfassungen in den alten Bundesländern – die Ursachenanalyse. In: BOGUMIL, J.; HEINELT, H. (eds.): Bürgermeister in Deutschland – Politikwissenschaftliche Studien zu direkt gewählten Bürgermeistern. Wiesbaden: VS Verlag, s. 13 – 32.
- [19] JÜPTNER, P. (2006): Modernizing Municipal Order in the Federal Lands of Germany. In: PLECHANOVÁ, B.; HNÍZDO, B.; KOTÁBOVÁ, V. (eds.): Instruments of European Integration. Praha: Institut politologických studií FSV UK, s. 9 – 16.
- [20] BOGUMIL, J. (2001): Modernisierung lokaler Politik. Kommunale Entscheidungsprozesse im Spannungsfeld zwischen Parteienwettbewerb, Verhandlungszwängen und Ökonomisierung. Baden-Baden Nomos Verlagsgesellschaft.
- [21] JÜPTNER, P. (2006): Přímá volba starostů a její vliv na komunální volby v kontextu zkušeností spolkových zemí SRN. In: DANČÁK, B.; HLOUŠEK, V. (eds.): Parlamentní volby 2006 a česká politika. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy university, s. 251 – 261.
- [22] WOLLMANN, H. (2001): Direkte Demokratie in den ostdeutschen Kommunen – Regelungsschub und Anwendungspraxis. In: DERLIEN, H.-U. (Eds.): Zehn Jahre Verwaltungsaufbau Ost – eine Evaluation. Baden-Baden: Nomos Verlag, s. 27 – 61.
- [23] KÖNIG, M. (2005): Kodifizierung von Leitlinien der Verwaltungsmodernisierung. In: *Verwaltungs Archiv. Zeitschrift für Verwaltungslehre, Verwaltungsrecht und Verwaltungspolitik*, roč. 96, č. 1, s. 44 – 69.
- [24] WOLLMANN, H. (2009): Territorial Local Level Reforms in East German Länder: Phases, Patterns, and Dynamics. In: Swianiewicz, P. (ed.): Territorial Consolidation Reforms in Europe. Budapest: OSI/LGI, s. 75 – 94.
- [25] WOLLMANN, H. (2004): The Two Waves of Territorial Reform of Local Government in Germany. In: Meligrana, J. (ed.): Redrawing Local Government Boundaries: An International Study of Politics, Procedures, and Decisions. Vancouver: UBC Press, s. 106 – 129.
- [26] WOLLMANN, H. (2009): Territorial Local Level Reforms in East German Länder: Phases, Patterns, and Dynamics. In: Swianiewicz, P. (ed.): Territorial Consolidation Reforms in Europe. Budapest: OSI/LGI, s. 75 – 94.
- [27] Berlin Subdivisions. On-line at: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d8/Berlin_Subdivisions.svg/2000px-Berlin_Subdivisions.svg.png.
- [28] Melderechtlich registrierte Einwohner im Land Berlin am 31. Dezember 2007. Statistischer Bericht. On-line at: http://www.statistik-berlin-brandenburg.de/publikationen/Stat_Berichte/2008/SB_A1-5_h2-07_BEneu.pdf.

PhDr. Daniel Klimovský, PhD.
Katedra regionálnych vied a manažmentu
Ekonomickej fakulty Technickej univerzity
v Košiciach
Slovenský politický inštitút, n.o.